

Veronica Dumitrașcu, *Frontiere și civilizații. Frontiera estică a Uniunii Europene: aspecte geopolitice și identitare*, București, RAO, 2013, 283 p.

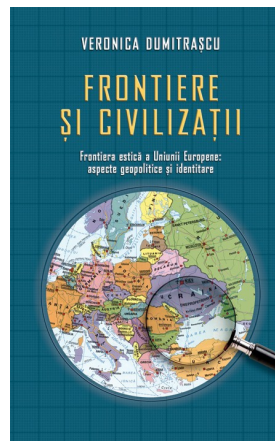
Căderea regimului comunist din România a readus în actualitate un fenomen care a beneficiat de o atenție deosebită în perioada interbelică, cel al frontierelor. După aproximativ patruzeci de ani de imobilism, începând cu anii '90, istoriografia românească a preluat parțial conceptele interbelice, încercând în același timp să se încadreze în fluxul occidental.

Studiul frontierelor este determinat, în general, de o schimbare majoră care pune sub semnul întrebării existența unui stat și identitatea lui, motiv pentru care rezultatul oricărei analize este unul particularizat. Statele care s-au aflat la un moment dat sub un regim de ocupație și ale căror granițe au fost în mod constant amenințate sau retrasate, au acordat o atenție mai mare conceptului și teoretizării lui, toate aceste demersuri conturând o știință aflată la perigeu: *limologia*. Cercetările în domeniu au luat amploare în special după dispariția URSS și au vizat fostele state comuniste, dar au constituit și o reacție la extinderea fenomenului globalizării.

Cartea semnată de Veronica Dumitrașcu, cercetător științific la Institutul de Sociologie al Academiei Române, abordează problema proceselor frontaliere ce se desfășoară în zona de intersecție a intereselor Federației Ruse cu tendințele de avansare a frontierei euro-atlantice. În condițiile în care o mare parte din istoricii români nu au realizat o diferențiere teoretică între noțiunile hotar, graniță și frontieră, sociologul, pornind de la premise antropogeografice, definește „frontiera” drept un concept mult mai larg decât granița, având valențe politice, ideologice, sociologice și culturale, dar care a fost întotdeauna abordat în funcție de contextul politic în care și-a desfășurat activitatea un autor sau altul.

Volumul *Frontiere și civilizații. Frontiera estică a Uniunii Europene: aspecte geopolitice și identitare* are trei părți, structurate pe capitole, o scurtă concluzie, anexe și o bibliografie amplă. În ciuda fragmentării excesive, în primele două părți, Veronica Dumitrașcu pune la dispoziția cititorului o trecere în revistă a grupului semantic hotar, graniță, frontieră, din perspectivă occidentală, începând cu secolul al XIX-lea. Ea realizează o comparație a școlilor geopolitice germană, franceză și americană și, pornind de la teoriile lor, evidențiază faptul că frontiera poate fi subiectul unei taxonomii extrem de complexe, precum și un principiu dinamic, mobil. Dinamismul poate avea însă semnificații pozitive, așa cum a fost în cazul extinderii coloniilor britanice care s-a finalizat cu apariția SUA, sau negative, când deplasarea frontierelor a presupus o rupere a unei simetrii naturale, deci o agresiune. În al doilea caz, tendințele de expansiune teritorială a statelor mari sunt măsurate cu ajutorul modelului geopolitic al dominației realizat de Geoffrey Parker¹.

În cazul spațiului românesc, autoarea opune teoria vitalității popoarelor, a lui

¹ Modelul geopolitic al dominației, realizat de istoricul britanic Geoffrey Parker (n. 1943), cuprinde o listă cu 32 dintre caracteristicile definitorii ale unui stat dominant.

Nicolae Iorga, teoriei spațiului vital (care a stat la baza ideologiei naziste) lansată de geograful german Friedrich Ratzel, conform căreia, poporul român nu are tendințe de dominare, dar are un potențial cultural și economic considerabil, care poate constitui o sursă de putere. Din acest motiv, trebuie acordată o atenție deosebită frontierelor, care au fost asimilate de politicienii și intelectualii naționaliști români cu granițele naturale, în contextul în care, conform avertismentului preluat de la Dimitrie Gusti, vecinătățile pot fi pozitive sau negative. Pentru a le combate pe cele din urmă, este adusă în atenție propunerea lui Gheorghe Brătianu de a se realiza o simetrie a frontierelor ca rezultat al suprapunerii spațiului de securitate al unui stat cu cel etnic. Asimetria poate conduce la decupaje etnice în grila de analiză geopolitică preluată de la Sabin Manuilă.

Reconfigurarea frontierelor, susține Veronica Dumitrașcu, s-a realizat de cele mai multe ori în virtutea panideilor pe care imperiile le foloseau „ca arme psihologice și ideologice pentru a se impune și pentru a domina”². Ideea nu este nouă, dar, împreună cu modelul lui Geoffrey Parker, constituie o aplicație interesantă la cazul Uniunii Sovietice. Și dacă în perioada Războiului Rece se vorbea de o dihotomie Vest-Est, în cadrul căreia Estul era „Celălalt” și mai mult decât atât, o periferie (*rimland*) comparativ cu centrul (*heartland*), la finalul acestei perioade a avut loc o restructurare a sistemului și a politicii internaționale. Extinderea frontierelor euro-atlantice determină reacția Rusiei la disconfortul provocat de izolarea la Marea Baltică prin aderarea Estoniei, Letoniei și a Lituaniei la UE, precum și la o potențială restricționare a accesului la Marea Neagră. Autoarea prezintă cu acuratețe dinamica relațiilor, tentativele NATO și ale UE de integrare a țărilor foste comuniste, încercările acestora de a se elibera de influența sovietică, precum și acțiunile duplicitare ale Rusiei, care cooperează cu NATO, dar preferă UE pentru încheierea de acorduri economice care îi permit și unele jocuri de culise.

Agresiunile asupra frontierelor românești constituie subiectul părții a treia, care începe cu un istoric al expansiunii Imperiului Rus în Principate, în secolul al XIX-lea, și continuă cu acțiunile sovieticilor în timpul celor două conflagrații mondiale. Capitolul opt, care este și ultimul, reprezintă un extins studiu de caz referitor la evoluția Bucovinei, începând cu anul 1775, până în prezent. Problema identității locuitorilor provinciei este abordată cu ajutorul datelor statistice numeroase ce fac capitolul să contrasteze cu restul cărții, dar care pot fi interpretate pentru un plus de informație.

Lucrarea recenzată este importantă și binevenită prin faptul că popularizează rezultatele cercetărilor istoricilor, geografilor și sociologilor străini și români referitoare la fenomenul frontierelor. Ea nu și-a atins însă potențialul maxim datorită unor imprecizii în datarea anumitor evenimente, în exprimare și în realizarea aparatului critic, unde citarea indirectă a mai multor autori reprezintă o carență observabilă.

Frontierele, cu semnificațiile și dinamica lor sunt tratate dintr-o perspectivă predominant geopolitică, autoarea urmărind schimbarea centrelor de greutate în raportul centru-periferie în timpul Războiului Rece și după dispariția Uniunii Sovietice.

ELEONORA-MARIA POPA

---

² Veronica Dumitrașcu, *Frontiere și civilizații. Frontiera estică a Uniunii Europene: aspecte geopolitice și identitare* (București: RAO, 2013), 88.